

НАПРЯМ 4. ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПОСИЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-35>

ЗАКОНОДАВЧЕ ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ТА ПИТАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Білаш Олександр Володимирович

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Стан забезпечення державою права на свободу совісті та права на свободу віросповідання, значно залежить від характеру відносин держави і релігійних об'єднань, моделі і становлення таких взаємозв'язків, їх правового регулювання.

Правовий статус релігійних організацій, як і саме поняття «релігійна організація», суть і призначення релігійних організацій, їх ознаки, напрями, способи і методи їх культової та позакультової діяльності¹, класифікація, порядок реєстрації, фінансування², обумовлюють актуальність додаткових досліджень правосуб'єктності релігійних організацій, як передбаченої нормами права здатності виступати учасником повноцінним учасником правовідносин, здатності реалізовувати свої права та нести відповідальність за невиконання покладених на них обов'язків, що регулюється нормами національного законодавства Чеської Республіки³.

¹ Див.: Луценко В. В. (2017). Сфера релігії як об'єкт державної політики: специфіка управлінського впливу держави. *Вісник НАДУ при Президентові України (Серія «Державне управління»)*, 1, 97–103.

² Білаш О.В. (2003). Правове регулювання державного фінансування церков та релігійних організацій у Чеській Республіці. *Науковий вісник Херсонського державного університету (Серія: Юридичні науки)*, 4, 9–12.

³ Hrdina, I. A. (2004). *Náboženská svoboda v právu České republiky*. Praha : Eurolex Bohemia, 57.

Конституція Чеської Республіки гарантує свободу віросповідання, також і через Хартію основних прав і свобод людини (статті 3, 15 і 16 Конституції), яка є складовою частиною конституційної системи Чеської Республіки. Базовим законом, який регулює відносини щодо утворення (реєстрації), діяльності, припинення (поділом, злиттям, приєднанням) та ліквідації релігійних організацій у Чеській Республіці є закон № 3/2002 Sb.⁴ «Про церкви і релігійні організації» з подальшими змінами та доповненнями. Цей закон базується на дотриманні свободи віросповідання і внутрішньої автономії церкви та релігійних організацій, а також на послідовному застосуванні конфесійного нейтралітету держави по відношенню до церков та релігійних організацій.

Закон № 3/2002 Sb. дає новим релігійним рухам три варіанти здійснення своєї діяльності (без реєстрації, з реєстрацією та з реєстрацією і наданням спеціальних прав) та чіткий «порядок дій», як можливо переходити від одного стану до іншого.

Законодавець передбачає появу нових релігійних рухів, як це часто буває в демократичній та світській країні⁵. Однак він виключає ті, які суперечать не лише законодавству та демократичним принципам, але й уявленням суспільства про безпечну релігійну групу. Ці поняття конкретизуються переліком неприйнятних заходів, які зазначаються у § 5 Закону № 3/2002 Sb. та характеризуються, як обмеження, пошкодження, приховування тощо.

Пояснювальний меморандум до законопроекту, прийнятого за № 3/2002 Sb., чітко посилається на обов'язок «держави захищати громадян від впливу небезпечних сект, які обмежують, зокрема, свободу думки, совісті та релігії». Хоча законодавча влада не дозволяє створювати та функціонувати тих церков та релігійних громад, які не відповідають цим ідеям, закон не містить жодних механізмів, які б перешкождали створенню та діяльності таких організацій.

Питання членства в релігійних організаціях у Чехії регулюється власними статутами організацій, які встановлюються незалежно від державних органів. Державних положень щодо реєстрації членів релігійних організацій немає. Крім того, немає офіційної державної статистики щодо членів релігійних організацій.

Відповідно до § 5 Закону № 3/2002 Sb. церква та релігійна організація, вчення чи діяльність яких спрямовані на порушення закону

⁴ Sb. = Sbíрка zákonů («Збірка закону»).

⁵ Див.: Patridge, Christopher H., ed. a Vojtíšek, Zdeněk, ed. (2006). Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spiritualita. Vyd. 1. Praha : Knižní klub.

або досягнення незаконної мети, не можуть, зокрема, здійснювати свою діяльність⁶, а також, якщо їх діяльність:

1) обмежує особисті, політичні чи інші права фізичних осіб в залежності від їх національності, статі, раси, походження, політичного чи іншого переконання, релігійного чи соціального статусу;

2) розпалює ненависть і нетерпимість;

3) сприяє насильству чи порушенню законодавства;

4) серйозно підриває суспільну мораль, державну політику чи охорону здоров'я;

5) обмежує особисту свободу осіб, зокрема, використовуючи психологічний або фізичний тиск для створення залежності, що призводить до фізичної, психологічної чи економічної шкоди для таких осіб або членів їх сімей, до їх соціальних зв'язків, у тому числі до зниження психологічного розвитку неповнолітніх, або заважає неповнолітнім отримувати медичну допомогу, відповідну їхнім медичним потребам⁷.

Загальні положення про реєстрацію церкви та релігійної організації, а також Союзу церков та релігійних організацій закріплені у Розділі 3 того ж закону.

Згідно з законом Чеської Республіки č. 3/2002 Sb. заява про реєстрацію церкви та релігійної організації, Союзу церков та релігійних організацій, а також пропозиція про надання дозволу зареєстрованій церкві та релігійному товариству на здійснення спеціальних прав подаються до Міністерства культури особою чи органом відповідно до цього Закону.

Заява на реєстрацію церкви чи релігійної організації подається до Міністерства культури щонайменше трьома фізичними особами, які досягли 18 років, є дієздатними та є чеськими громадянами чи іноземцями, що мають дозвіл на постійне проживання в Чехії (*далі – Підготовчий комітет*). Члени Підготовчого комітету підписують пропозицію та надають свої ідентифікаційні дані. Підготовчий комітет визначає, хто з його членів уповноважений діяти від імені підготовчого комітету. Підписи членів підготовчого комітету повинні бути офіційно завіреними.

До заяви на реєстрацію церкви та релігійної організації додається:

1) основні характеристики церкви та релігійної організації, її вчення та місія;

2) запис про створення церкви та релігійної організації в Чехії;

⁶ Палінчак М. М. (2014). Особливості державно-церковних взаємин у Чеській Республіці. *Актуальні проблеми політики*, 51, 315.

⁷ Chochołáč A. (2016). *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer.

3) список підписів щонайменше 300 повнолітніх громадян Чеської Республіки або іноземців, які проживають у Чеській Республіці, що визнають церкву чи релігійну організацію, з їх ідентифікаційними даними згідно з Законом та з однаковим текстом на кожному листі із зазначенням повної назви церкви і релігійної організації, які збирають підписи з метою її реєстрації, з підписом особи, яка звертається для реєстрації Церкви та релігійної організації.

4) статут, що повинен містити:

– назву церкви чи релігійної організації (при цьому назва церкви чи релігійної організації не повинна містити вказівки на його правову форму);

– місію Церкви та релігійного товариства та основні елементи його віри;

– місцезнаходження церкви та релігійної організації в Чехії;

– найменування статутного органу церкви та релігійної організації, способи призначення його членів та їх звільнення, термін повноважень його членів або призначення інших органів церкви та релігійної організації та органів релігійних установ, уповноважених подавати пропозиції відповідно до цього Закону; і спосіб діяти від імені церкви та релігійної організації;

– ідентифікаційні дані членів статутного органу, якщо члени статутного органу визначені на момент подання заяви;

– організаційну структуру церкви та релігійної організації, включаючи наглядовий орган та інші органи, якщо такі є, та перелік усіх видів юридичних осіб, які будуть заявлені для реєстрації відповідно до Закону Чеської Республіки, положення щодо їх утворення та припинення їх діяльності, порядок утворення статутних органів таких юридичних осіб;

– спосіб затвердження змін до статуту церкви та релігійної організації;

– інтеграція церкви та релігійної організації в церковно-релігійні структури за межами Чехії;

– принципи економічної діяльності церкви та релігійної організації, особливо спосіб отримання фінансових коштів, включаючи ступінь дозволу осіб, органів та інших установ церкви чи релігійної організації розпоряджатися майном;

– спосіб розпорядження ліквідаційним балансом в результаті ліквідації церкви та релігійної організації.

– права та обов'язки осіб, які подають заяву на членство до релігійної організації⁸.

⁸ Kříž, Jakub. (2017). Círky a náboženské společnosti v právním řádu české republiky. Praha: Vysoká škola CEVRO Institut.

Підготовчий комітет діє від імені церкви та релігійної організації до створення статутного органу.

В той же час Закон Чеської Республіки «Про свободу віросповідання та статус церков і релігійних організацій» № 3/2002 Sb (§ 13 Розділу 3) закріплює положення щодо відмови у державній реєстрації релігійних організацій.

Відповідно до вищевказаного Закону, якщо заява про реєстрацію церкви або релігійної організації, про реєстрацію їх об'єднань містить не всю інформацію, передбачену Законом, Міністерство культури встановлює строк для виправлення недоліків, що триває не менше 1 місяця.

Якщо виявлені недоліки не були усунуті в межах строків, встановлених Міністерством культури, останнє відхиляє реєстрацію релігійної організації.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-36>

СУЧАСНІ ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ У СФЕРІ ОСВІТИ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Боброва Юлія Юріївна

*докторка юридичних наук, доцентка кафедри міжнародного права
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна*

Реакцією на виклики російської агресії рф проти України у сфері освіти стало прийняття Верховною Радою у першому читанні 1 грудня 2022 року законопроекту № 7633 «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони використання джерел інформації держави-агресора або держави-окупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-технічній діяльності»¹, яким:

1) до Зasad державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності додано положення про захист освітньо-інформаційного

¹ Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони використання джерел інформації держави-агресора або держави-окупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-технічній діяльності. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40164> № 7633 від 4.08.2022 (дата звернення: 2.04.2023).